

A WIKIPÉDIA, A WEB 2.0 ÉS AZ AMATŐRÖK

Koltay Tibor

PhD, Dr. habil.,
Szent István Egyetem
Koltay.Tibor@abk.szie.hu

A *Magyar Tudomány* hasábjain nemrég közölt írásában Galántai Zoltán (2011) a Wikipédiának a tudományra gyakorolt hatását vizsgálja, kiemelve, hogy érdemes az egész problémakört tágabb összefüggéseiben szemlélni. Ezt messzemenően üdvözlünk kell.

Nemcsak az idézett szerző, de nagyon sokan gondolják úgy, hogy az igazi gondot nem a rendelkezésre álló információ mennyisége jelenti, hanem az, hogy ebből a tömegből nem vagyunk képesek kiszűrni a számunkra releváns információt. Ahogy például David Bawden és Lyn Robinson (2009) kifejti, az információs túlterhelésről a 19. századot megelőzően is olvashattunk. Ezek a híradások arról szólnak, hogy lehetetlen elolvasni mindent, amit írtak. Az információ eddigi története során a nehézséget többnyire az jelentette, hogy elegendő mennyiségű hasznos információt találjunk, vagy tudjunk szolgáltatni. Csak az 1990-es évektől, a digitális információ mennyiségének főként az interneten jelentkező megnövekedése teszi az információszoftárok és -fogyasztók számára fontos feladattá a szűrést és a válogatást, minthogy az információ szinte minden témában óriási mennyiségben áll rendelkezésre.

Az információ mennyiségénél azonban jóval nagyobb problémát jelent az, hogy az

interneten található információtömeg minőségének és releváns voltának megítélése sokkal összetettebb feladat, mint a nyomtatott dokumentumok világában volt. A nehézség tehát nemcsak abban áll, hogy ki tudjuk szűrni az értéktelen írásokat, a szemetet, hanem abban is, hogy a céljainknak megfelelő és jó minőségű információt megtaláljuk a hálózati információtengerben.

Ezt a helyzetet nagyrészt az okozza, amit korábbi írásunkban (Koltay, 2010) idéztünk, hogy soha nem volt még ilyen könnyű a tudás létrehozásához szükséges információt összegyűjteni, míg a tudást létrehozni az összegyűjtött információból soha nem volt ilyen nehéz (Martell, 2009). Az információnak ez a tömege azonban gyakran értéktelen és felesleges adatokat jelent, amelyeket úgysem tudunk felhasználni (Drótos, 1992). Különösen igaz ez a Web 2.0-s tartalmak jelentős részére.

Ugyanakkor – ahogy erről korábbi írásunkban szintén szóltunk – magát a Web 2.0 elnevezést is bizonytalanság terheli, ezért nehéz megmondani, hogy mit is soroljunk a körébe. A Wikipédiát sokan sorolják ide (Ládi, 2008), de érdemes a lehetséges ellenérveket is megvizsgálnunk.

A Web 2.0-s alkalmazásokról elmondtuk, hogy az információk megosztása csak látszó-

lag céljuk, mert a valódi cél kereskedelmi érdekek kiszolgálása. A Wikipédia esetében viszont nincs szó hirdetőkről, befektetőkről.

A Web 2.0-n gyakran tapasztaljuk, hogy a minőség éppen az üzleti érdekek kiszolgálása folytán a legkevésbé sem érdekes, ilyen módon bármiféle kritikai hozzáállásnak sincs tere (Everitt – Mills, 2009). E tekintetben a Wikipédia sajátos helyzetet foglal el. Ahogy Galántai Zoltán (2011) megjegyzi, a Wikipédiánál nem elvárás, hogy valaki szakmai hozzáértéssel rendelkezzen, csak bíznak benne, hogy a szakértelem megvan. A Web 2.0 kapcsán, a már említett üzletközpontú szemlélet okán a szakértelem szóba sem kerül.

A Web 1.0 (ha egyáltalán beszélhetünk itt sorszámról) világában a szakembernek és a felhasználónak egyértelmű volt a szerepe, miközben az amatőrök helye nem volt jól definiálva (Kleiner – Wyrick, 2007). A meghatározottság foka nem, de az amatőrök fontossága megváltozott a Web 2.0-s környezetben. *A Web 2.0 az amatőrök világának kitágulását hozta magával.* Aki pedig amatőr, egyrészt szereti azt, amit csinál, másrészt viszont nincs feltétlenül annak elvégzésére képesítve (Keen, 2007).

Korunk amatőrjei, tehát a Web 2.0 eszközeivel olvasókból íróvá lett tömegek nem azonosak a Wikipédia szócikkeinek létrehozóival. Nyilvánvalóan az utóbbiak létszáma is kisebb, bár ismerjük azt az internetes szabályt, mely szerint száz felhasználóból egy csinálja neten a tartalmat, tíz hozzászól, kritizál, és a maradék csupán nézelődik (Fehér – Hornyák 2010).

Itt érdemes egy kis kitérőt tennünk, és megjegyeznünk, hogy a Web 2.0 számos vonásának egyfajta előjátékát láthattuk akkor, amikor – még a Web 2.0 gondolatának felbukkanása előtt – megjelent „a felhasználó mint játékos” ötlete.

Ez arra az elképzelésre épül, hogy a *felhasználó* terminus nem felel meg arra, hogy a korunkban az információt használó személyeket leírjuk vele, mivel megváltoztak az információkeresési szokások. Az információjátékost az jellemzi, hogy része a rendszernek, azzal állandó interakciót folytat, benne van az információ térben, míg a felhasználó kívül állt a rendszeren. A játékos fogalma – a névhez híven – kapcsolódik a szórakozáshoz és a játékhoz is (Tóth, 2003). A Web 2.0-val való párhuzam nem véletlen, hiszen azt legtöbbször elsősorban kapcsolatteremtésre (jelentős részben „barátok”, „ismerősök” gyűjtésére) kommunikációra és játékokra használják (Fehér – Hornyák 2010).

A Wikipédia szerkesztői más tekintetben is elkülöníthetők a Web 2.0-s alkalmazások használóitól. A Wikipédiának vannak ugyanis olyan, deklarált szerkesztési elvei, mint a semleges nézőpont (elfogulatlanság) és az ellenőrizhetőség, tehát a (szakirodalmi) források feltüntetésének igénye, amelyek határozottan mássá teszik. A Wikipédia szerkesztői ezzel kiemelkednek a tömegből, amelyet egyébként nem jellemez a hibák kölcsönös korrigálásának képessége (Csepeli, 2008).

Korábbi gondolatmenetünkhöz visszatérve, meg kell kérdeznünk azt is, hogy mi a teendőnk az internetről áradó információtömeg hatékonyabb kezelése terén? Nos, mindenekelőtt el kell sajátítanunk azt a képességet, hogy az információt kritikai szemlélettel kezeljük. Ebben a tekintetben a tudomány művelői előnyben vannak, hiszen megszokhatták, hogy válogatott anyagokkal, például lektorált folyóiratokkal dolgozzanak, és maguk is válogatnak. Mindazonáltal, érdemes megismerniük azt az eszközrendszert, amely az információ kritikai kezelésében segít. Ezt az eszközrendszert sokféleképpen nevezik, de

talán a leghelyesebb, ha a *digitális írástudás* elnevezéssel illetjük. A digitális írástudás magában foglalja az információs és kommunikációs technikák (IKT) hatékony használatát, ám nem korlátozódik ezekre (Bawden, 2008).

Idehaza azonban gyakran azt a leszűkítő értelmezést kapja, amely csak az IKT használatáról kíván tudomást venni. Igazán helyeselhető értelmezése szerint azonban részét

képezik a könyvtárak használatának, a keresési stratégiák alkalmazásának készségei, az információforrások és a talált információ értékelése, kritikus kezelése, ideértve a tömegkommunikációs eszközök közvetítette információ kezelését is (Molnár et al., 2005).

Kulcsszavak: *Wikipédia; Web 2.0; amatőrizmus; digitális írástudás*

IRODALOM

- Bawden, David (2008): Origins and Concepts of Digital Literacy. In: Lankshear, Colin – Knobel, Michele (eds.): *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. Peter Lang, New York, NY, 17–32. • <http://www.soi.city.ac.uk/~dbawden/digital%20literacy%20chapter.pdf>
- Bawden, David – Robinson, Lyn (2009): The Dark Side of Information: Overload, Anxiety and Other Paradoxes and Pathologies. *Journal of Information Science*. 35, 2, 180–191. • <http://jis.sagepub.com/content/35/2/180.full.pdf+html>
- Csepeli György (2008): Wikitudás. *Kritika*. 37, 4, 2–4. • http://www.kritikaonline.hu/kritika_08aprilis_csepeli.html
- Drótos László (1992): Informatikai jegyzetek. • <http://mek.oszk.hu/03100/03122/>
- Everitt, Dave – Mills, Simon (2009): Cultural Anxiety 2.0. *Media, Culture & Society*. 31, 5, 749–768.
- Fehér Péter – Hornyák Judit (2010): Netgeneráció: tényleg más a miénk? *HVG Technline*. • <http://techline.hu/>
- Galántai Zoltán (2011): A Wikipédia és a tudomány jövője. *Magyar Tudomány*. 172, 7, 815–825. • <http://www.matud.iif.hu/2011/07/08.htm>
- Keen, Andrew (2007): *The Cult of the Amateur*. Nicholas Brealey Publishing, London
- Kleiner, Dmitri – Wyrick, Brian (2007): InfoEnclosure 2.0. *Mute 2*. • <http://www.metamute.org/en/htmlzpdf/view/9202>
- Koltay Tibor (2010): Veszélyes-e a tudományra a Web 2.0? *Magyar Tudomány*. 171, 5, 591–594. • <http://www.matud.iif.hu/2010/05/09.htm>
- Ládi László (2008): 2.0 – a weben és a könyvtárakban. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 55, 9, 415–423. • http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4981&issue_id=497
- Martell, Charles (2009): Access: The Social Dimension of a New Paradigm for Academic Librarianship. *Journal of Academic Librarianship*. 35, 3, 205–206.
- Molnár Szilárd et al. (2005): A hozzáférési pontok humán-infrastruktúrájának fejlesztése, az IT-mentori szakma kialakítása. • <http://www.szmm.gov.hu/download.php?ctag=download&docID=811>
- Tóth Máté (2003): A felhasználó mint játékos. A könyvtáros szakma szerepváltása a digitális korban a felhasználói igények mentén. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 50, 2, 53–58. • http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=1668&issue_id=48

Vélemény, vita

HIT ÉS TUDOMÁNY

Brendel Mátyás

PhD, posztdok kutató,
INRIA, Franciaország
matyas.brendel@gmail.com

A *Hit és tudomány* című kötetben (Bolberitz – Freund, 2010) – melyben Bolberitz Pál pap és Freund Tamás neurobiológus beszélget az élet dolgairól – több aránytalanság is van: az egyik, hogy a pap sokkal többet beszél, mint a tudós, a másik, hogy Freund Tamás maga is hívő, így a hit felülreprezentált, és igazán nagy vita sincsen közöttük. Írásomban emiatt csak Freund Tamás részére fogok koncentrálni, ami több szempontból előnyös: kevesebb dolgot kell megkritizálni, kiegyensúlyozottabb tematikát kapunk, és mindenekelőtt az igazán érdekes részeket fogjuk meg, hiszen egy személyben kapjuk a hitet és tudást, és látunk bepillantást a kettő dilemmájára. Ezzel egyben olyan területre szorítottam, amely a tudomány szempontjából releváns.

Freund Tamás életútja számomra személy szerint azért is érdekes, mert sok párhuzam van: mindketten Veszprémben jártunk iskolába, a Lovassy László Gimnáziumba, mindkettőnk anyukája kémikus volt, és a MÁFKI-ban dolgozott, mindkettőnket tanított Hámosi József neurobiológusra (később), mindketten érdeklődtünk a kémia iránt. Igaz, én a matematikát is szerettem (egy kiváló tanár-

nak köszönhetően), és tanulmányi versenyeken is igen jól szerepeltem. Mindketten tudósokká váltunk. Ő vallásos nevelést kapott, én szekulárisat. Ez egy fontos eltérés, és ez az írás lényegében ennek következményeit is illusztrálja.

Merthogy amellet fogok érvelni, hogy hit és tudomány, sőt, hit és tudás között ellentét van, és ez Freund Tamás személyes világmépeben is feloldhatatlan ellentétet fog jelenteni, melyet ki is fogok mutatni. Ahelyett, hogy Bolberitz Pál összes téves érvére válaszolnék, a hit és tudás kérdését azzal zárnám rövidre, hogy hivatkozok egy olyan tekintélyre, akit ő elfogad, és idéz. Ez pedig Pál apostol: „*a hit reményeink szilárd alapja, és nem a látott dolgok igazolása*” (Zsid. 11,1). Vagy, ahogy a Károlyi-fordításban szerepel: „*A hit pedig a reménylelt dolgoknak valósága, és a nem látott dolgokról való meggyőződés.*” Pál itt arról beszél, hogy mi a hit: a reménylelt dolgok igaznak való elfogadása, és arról, hogy mi nem a hit: a látott dolgok igazolása. Ha pedig ez utóbíróról megkérdezzük, hogy mi, akkor a válasz az, hogy Pál a maga, akkori módján bizony a tudásról beszélt.